

Stari Perkovci - Debela šuma, probna arheološka istraživanja 2005.

Stari Perkovci – Debela šuma, Trial Archaeological Excavations 2005

Stručni rad / Professional paper

Tatjana Tkalčec

Primljeno/Received: 15. 1. 2006.

Prihvaćeno/Accepted: 22. 2. 2006.

Probna arheološka istraživanja lokaliteta Stari Perkovci-Debela šuma provedena su radi dobivanja uvida u karakter lokaliteta i rasprostranjenost nalaza prije poduzimanja zaštitnih arheoloških istraživanja. Ustanovljeno je postojanje ostataka naselja iz razdoblja prapovijesti, vjerojatno kasnog neolitika, te kasnoga srednjeg vijeka. Zabilježena je gusta rasprostranjenost kulturnih objekata te širenje prapovijesnog naselja prema sjeveru, izvan preliminarno zabilježene zone arheološkog nalazišta.

Ključne riječi: probno arheološko istraživanje, neolitik, kasni srednji vijek

Key words: Trial Archaeological Excavation, Neolithic, Late Middle Ages

Institut za arheologiju je u razdoblju od 20. do 26. srpnja 2005. obavio probna arheološka istraživanja na dijelu lokaliteta Debela šuma, kojim prolazi trasa buduće autoceste Beli Manastir - Osijek - Svilaj, dionica Đakovo - Sredanci, stacionaža 72+750 do 73+150 km¹.

Arheološki lokalitet Debela šuma smješten je uz južne i jugoistočne rubove široko rasprostranjene šume po kojoj je lokalitet dobio i ime, zapadno od mjesta Stari Perkovci, odnosno jugozapadno od Dragotina (općina Vrpolje, Brodsko-posavska županija). Preventivno je zaštićen kao spomenik kulture. Prostire na relativno ravnome terenu, no na povišenoj terasi spram istočne udoline. Sjeverni dio lokaliteta je do 1,5 m viši od južnoga (100,19 m n/m spram 98,65 m n/m).

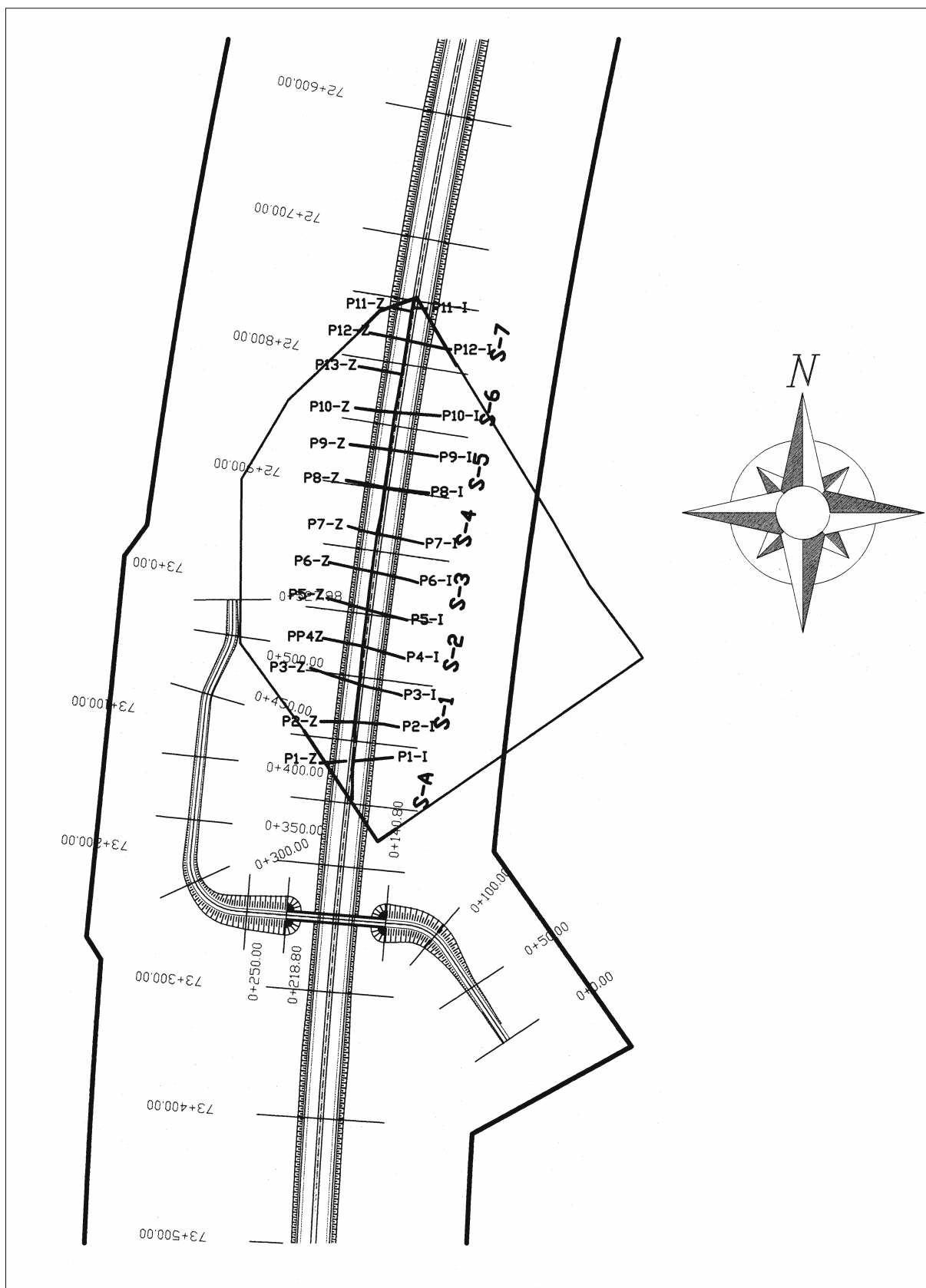
Probna arheološka istraživanja obavljena su radi dobivanja jasnog uvida u karakter lokaliteta i rasprostranjenost nalaza. Dužina probno istraživane površine iznosi 400 m, a širina buduće ceste je 80 m (sl. 1). Metoda probnog istraživanja opisana je na drugome mjestu (Tkalčec 2005, 6). Zabilježeno je 145 stratigrafskih jedinica: slojeva, ukopa i zapuna arheoloških objekata – otpadnih i dr. kulturnih jama, stambenih objekata, stupova i vatrišta. Pronađeni su ostaci prapovijesnoga i srednjovjekovnog naselja.

Registriran je recentni sloj SJ 001 – sivosmedi, ponegdje izorani, humus ispod kojega se na većem dijelu terena nalazi zdravi sloj žuto-svijetlosmede ilovača SJ 011.

U sjevernijem dijelu lokaliteta na više je mjesta ustanovljen djelomično očuvani prapovijesni sloj crveno-smede ilovače koja preslojava SJ 011. Zbog njegove djelomične očuvanosti u raznim sondama dodijeljen mu je pri probnim istraživanjima uvijek zasebni broj stratigrafske jedinice jer postoji i mogućnost da se kod pojedinih slučajeva radi o nekom većem prapovijesnom objektu ili, pak, o prapovijesnim naplavinjskim slojevima.

Koncentracija prapovijesnih objekata prisutna je u sjevernijem dijelu lokaliteta i očito se proteže i dalje, dublje u gustu šumu te će biti potrebno proširiti zaštitnu zonu lokaliteta i arheološki istražiti čitav dio lokaliteta pod trasom buduće autoceste. Srednjovjekovni se objekti na tome dijelu također pojavljuju, no već nešto u manjem broju. Funkcija objekata nije razlučena pri probnim istraživanjima, kojima to nije bio niti cilj. No, na osnovi dimenzija objekata i zabilježenih nalaza možemo naslutiti stambene ukopane ili poluukopane prapovijesne objekte, dugačke i do 7,35 m kao što je, primjerice, zemunica SJ 030/031 u sondi P9Z, čija je zapuna bila smeđecrne boje i u kojoj su zabilježeni nalazi ulomaka keramičkih posuda, kućnog lijepa, gorenih kostiju i cijepani litički artefakti (Sl. 2, Sl. 3). Zatim su tu prapovijesne otpadne jame i objekti nepoznate namjene. Tek je nekoliko tvorevina tipa ostataka ukopa drvenih stupova moguće s određenom vjerojatnošću pripisati razdoblju prapovijesti (SJ 085 i SJ 132), dok većina ostataka stupova pripada razdoblju kasnoga srednjeg vijeka. Iako uski probni iskopi dopuštaju mogućnost mimoilaženja ostataka čitave dužine nekoga stambenog objekta, ipak je zamjetljivo da su kasnosrednjovjekovne tvorevine puno manjih dimenzija od prapovijesnih što nam ukazuje na njihovu funkciju otpadnih ili sličnih jama te eventualno dijelova manjih podrumskih prostorija. To se i uklapa u sliku kasnosrednjovjekovnih naselja koja su podizala nadzemne stambene kuće građene od drveta te drveta i maza (Pálóczi-Horváth 2001, 259-260; kép. 1, 3, 4-7, 10-13, 16.). U pojedinim srednjovjekovnim objektima, u južnijem dijelu naselja, pronađeni su komadi željezne (i staklene ?) troske koji ukazuju na njihovu specifičnu funkciju. Ulomci kasnosrednjovjekovne keramike većinom pripadaju uobičajenoj uporabnoj kuhinjskoj keramici (lonci, poklopci), no u nekoliko objekata u središnjem dijelu naselja pronađeni su i ulomci žutih vrčeva, ukrašenih mrežastim motivima crvenom bojom (stolna keramika) koji ukazuju na bolji standard i viši status njihova korisnika.

1 Stručna voditeljica bila je mr. sc. Tatjana Tkalčec. Stručnu ekipu su činile i diplomirane arheologinje Kristina Turkalj i Aleksandra Paić. U istraživanjima su sudjelovala šestorica radnika iz Starih Perkovaca. Radovi su financirani od strane naručitelja Ministarstva kulture RH; investitor su Hrvatske autoceste d.o.o.

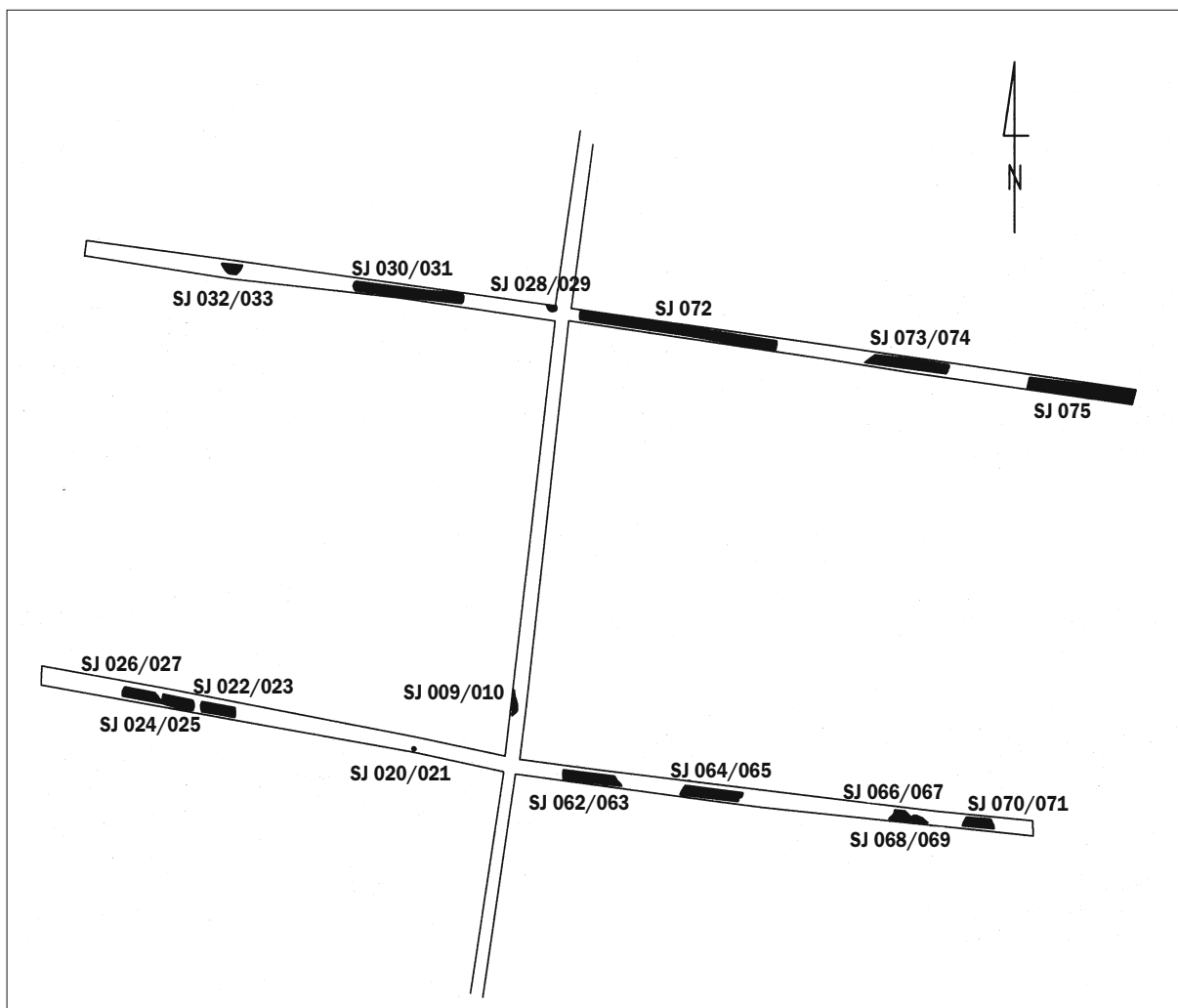
Sl. 1. Plan probnih sondi na trasi autoceste (snimak: M. Stilinović; crtež: M. Stilinović, T. Tkalčec)

Fig. 1. Plan of trial trenches on the planned motorway route (measurement by M. Stilinović; illustration by M. Stilinović, T. Tkalčec)

Prapovijesna keramika loše je fature, relativno tankih stijenki smečkastih boja. Nisu pronađeni tipični dijagnostički oblici, te prije daljnjih istraživanja i C14 rezultata tek preliminarno možemo reći da se radi o keramičkim proizvodima iz razdoblja neolitika, vjerojatno sopotske kulture.

Zamjetno je da su stanovnici, kako prapovijesni

tako i kasnosrednjovjekovni, za središte svojih naselja izabrali najviši položaj terena, te da je kasnosrednjovjekovno naselje težilo širenju u smjeru južne blage padine i istočne udoline, dok je prapovijesno naselje formirano više na samoj gredi i, iako rasprostranjeno također južnom padinom, više se širilo u smjeru sjeverne blage padine.

Sl. 2. Detalj rasprostranjenosti objekata u probnim sondama 5, P8-Z, P8-I, P9-Z i P9-I (snimak M. Stilinić; crtež: K. Turkalj, T. Tkalčec)

Fig. 2. Detail of the distribution of features in trial trenches S-5, P8-Z, P8-I, P9-Z and P9-I (measurement by M. Stilinić; illustration by K. Turkalj, T. Tkalčec)

Sl. 3. Kameno oruđe PN 1, pronađeno kod prapovijesnog objekta SJ 024 (foto: T. Tkalčec)

Fig. 3. Stone artefact, SF 1, found near the prehistoric feature SJ 024 (photo by T. Tkalčec)

Literatura

Pálóczi-Horváth A. 2001, A késő középkori népi építészet régészeti kutatásának újabb eredményei (New results of the archaeological researches on the late-mediaeval rural architecture, Summary), *Népi építészet a kárpát-medencében a bonfoglalástól a 18. századig*, Szentendre-Szolnok, 221-260.

Tkalčec T. 2005, Izvješće o probnom arheološkom istraživanju lokaliteta *Debela šuma* 2005, 20.-26.7.2005., Institut za arheologiju, Zagreb.

Summary

Archaeological trial excavations of the Stari Perkovci-Debela šuma site were conducted in order to gain insight into the character of the site and the distribution of finds before undertaking archaeological rescue excavations (Fig. 1). The existence of the remains of a prehistoric settlement was stated, probably from the Late Neolithic and the High and Late Middle Ages. The dense distribution of cultural structures and the expansion of the prehistoric settlement to the north, outside the preliminary registered archaeological site zone, were registered. The remains of prehistoric pit dwellings and medieval houses, as well as pits, remains of pillars and other features were registered (Fig. 2). The prehistoric pottery has poor facture, with relatively thin brownish walls. Numerous chipped stones were unearthed (Fig. 3). Later medieval pottery fits in the usual repertoire of earthenware (pots, lids), but finds of table-ware (jars painted red with net-like motifs) were also registered, indicating higher standard and status of individuals.